

Maria Krzemińska-Cieśla¹

DYSTYNKCJA JAKO SPOSÓB WYRÓŻNIANIA ŻOŁNIERZY

Streszczenie: Niniejszy artykuł ma na celu ukazanie, że kapitał kulturowy żołnierzy jest znacznikiem właściwego dla danego korpusu wojskowego gustu, a także stanowi podstawę klasowego podziału, a oficerom zapewnia wyróżnienie społeczne – dystynkcję. Aby osiągnąć założony cel, wykorzystano metodę przeglądu literatury. Artykuł składa się z dwóch części, z których pierwsza opisuje przejawy rytuałów w wojskowej rzeczywistości, natomiast część druga poświęcona jest ceremoniałowi wojskowemu jako sposobowi nadawania żołnierzom habitusu.

Słowa kluczowe: dystynkcja, rytuał, żołnierz

WSTĘP

Teoria Pierre'a Bourdieu dotycząca społecznej i kulturowej produkcji, ukazuje mechanizmy i struktury: klasy społeczne i pola symboliczne oraz habitus². Armia, zgodnie z założeniami tego autora, stanowi pole symboliczne. W obrębie tej autonomicznej i rządzącej się specyficznymi zasadami przestrzeni społecznej, toczy się społeczna rywalizacja symboliczna o różnorodne formy kapitału kulturowego: kapitał ucieleśniony (zainteresowania, umiejętności, wiedza, postawa ciała, gestykulacja, język, prezencja, wygląd, higiena, sposób odżywiania, uprawiany sport³), uprzedmiotowiony (wyposażenie i wystrój wnętrz oraz ubiór) i zinstytucjonalizowany (potwierdzone w formie dyplomów ukończone etapy edukacji)⁴. To właśnie kapitał kulturowy jest znacznikiem właściwego dla danej grupy społecznej gustu, stanowi podstawę klasowego podziału, a oficerom zapewnia wyróżnienie społeczne – dystynkcję. Rozróżnienie między zwyczajnym i nadzwyczajnym, podkreślenie uprzywilejowania i przeciwieństwa od innych ciał, ukazuje ciało rytualne⁵.

1. RYTUAŁ JAKO SPOSÓB BUDOWANIA WOJSKOWEJ RZECZOWOŚCI

W opinii P. Bourdieu rytuał poprzez werbalny i niewerbalny język ciała (prezencję, postawę, gesty, słowa – ruch w określonym czasie – rytm, tempo) nadaje wyraz abstrakcyjnym ideom – jest symbolem⁶. W wojsku rytuałem jest: oddawanie honorów, przyjmowanie postawy zasadniczej i swobodnej, poruszanie się z bronią i bez broni, formowanie szyków oraz zachowanie w szyku i poza nim. Wymienione elementy, jako składowe wojskowej musztry, symbolizują dobre wy-

¹ Maria Krzemińska-Cieśla – magister, Szkoła Doktorska Instytutu Pedagogiki Uniwersytetu Szczecińskiego.

² P. Bourdieu, *Szkic teorii praktyki poprzedzony trzema studiami na temat etnologii Kabylów*, Kęty 2007, s. 133-265.

³ P. Bourdieu, *Dystynkcja. Społeczna krytyka władzy sądzona*, Warszawa 2022, s. 215, 223.

⁴ M. Lenartowicz, *Klasowe uwarunkowania sportu z perspektywy teoretycznej*, „Kultura i Społeczeństwo”, 56(3), 2012, s. 60.

⁵ P. Bourdieu, *Zmysł praktyczny*, Kraków 2008, s. 124.

⁶ P. Bourdieu, *Dystynkcja (...)*, s. 215, 223.

chowanie, dyscyplinę i koleżeństwo, wyrażają szacunek dla tradycji, symboli (znaków, barw) narodowych i wojskowych oraz przełożonych i starszych stopniem. Państwo (Ministerstwo Obrony Narodowej) nie tylko musi aktem mianowania instytucjonalnie zatwierdzić rytuał – musztra w wojsku posiada swój Regulamin Musztry Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej⁷. Charakterystyczna dla rytualnego zachowania dynamika zachowania – precyzja zachowań cielesnych, praktyczne opanowanie, udoskonalona dyspozycja, mistrzostwo, wirtuozeria – daje poczucie nie tylko odrębności, ale również kontroli nad żołnierzem. Musztra, będąc rodzajem obowiązkowego treningu, ma uczynić żołnierza sprawnym w wykonywaniu rozkazów⁸. Rytualizacja generuje uprzywilejowane przeciwieństwa, a te tworzą atmosferę o wyższym poziomie kultury, która dominuje nad innymi – tworzy dystynkcję, opozycję, hierarchię⁹.

Rytualizacja tworzy przestrzeń (pole), w której uzewnętrznia się dynamika świętowania, polegająca na ukazywaniu zależności sił. Zależności te wyznaczają miejsce dla konkretnego społecznego ciała zgodnie z konfiguracją narzuconą przez organizację¹⁰. Hierarchiczna struktura armii dzieli pod względem pozycji, statusu i roli, klasyfikuje na korpusy (oficerów, podoficerów i szeregowych). W wojsku szczególnymi względami cieszą się oficerowie. Istnieje milczące założenie, że żołnierze wyżsi stopniem są ulepieni z najlepszej gliny¹¹. Oficer nie może okazywać słabości, nie może się załamywać, ale musi odznaczać się dumą i hartem. Major Artur Ganczarski w swoim dziele *Ochrona czci w Wojsku Polskim*, podkreślał jak: *W radosnej dobie zmartwychwstania Ojczyzny i wskrzeszenia świętych dla Polski tradycji naszych wojsk, pełnych wawrzynów i chwały, wysuwa się na pierwszy plan korpus oficerski, jako czynnik najzaszczytniejszej i najwierniejszej służby dla Ojczyzny. Szczytne swe zadania spełnić może jednak tylko oficer o nieskazitelnym charakterze, umiejący szanować cześć własną i cudzą, tudzież godność swego stanu (...)*¹². Na przeciwległym biegunie znajdują się szeregowi. Ten podział na dwie „antagonistyczne kasty” jest tak silny, że sugeruje istnienie dwóch różnych odmian gatunku ludzkiego, rozgraniczenie na lepszych i gorszych: *tych, którzy rozumieją, i tych, którzy nie rozumieją*¹³. Nadanie godności, nowej pozycji i statusu w hierarchii społecznej jest jednym z najbardziej znaczących rytuałów instytucjonalnych, ponieważ daje możliwość wykonywania uprzywilejowanych czynności, które są zabronione dla niższego stanu. Niżej usytuowani mogą jedynie podziwiać i naśladować: *tajemnica magii performatywnej rozwiązuje się w ten sposób w tajemnicy urzędu (...), to znaczy w alchemii reprezentowania (w różnych znaczeniach słownych), przez które przedstawiciel tworzy grupę, która go tworzy: rzecznik obdarzony pełnią władzy mówienia i oddziaływania w imię grupy, a przede wszystkim oddziaływania na grupę, przez magię słowa rozkazującego, jest substytutem grupy, która istnieje tylko dzięki temu upoważnieniu*¹⁴. Rytualizacja jako zaplanowany sposób

⁷ P. Bourdieu, *Szkic (...)*, s. 133-265.

⁸ P. Bourdieu, *Dystynkcja (...)*, s. 215, 223.

⁹ P. Bourdieu, *Szkic (...)*, s. 133-265.

¹⁰ P. Bourdieu, *Dystynkcja (...)*, s. 215, 223.

¹¹ E. Goffman, *Instytucje totalne*, Gdańsk 2011, s. 152.

¹² P. Szubarczyk, *Honor polskiego oficera*, „Nasz Dziennik”, 2011, nr 262.

¹³ J. Ortega y Gasset, *Dehumanizacja sztuki i inne eseje*, Warszawa 1980, s. 280-281.

¹⁴ *Ibidem*, s. 215, 223.

tworzenia i uprawomocnienia zmiany poprzez ciało¹⁵, dokonuje prawnego i instytucjonalnego rozróżnienia poprzez inicjację jako zatwierdzenie stanu rzeczy – usankcjonowanie. Rytuał konsekruje również godnych uczczenia: *ustanowienie rycerza, posła, prezydenta republiki itd. polega na usankcjonowaniu i zatwierdzeniu różnicy (istniejącej wcześniej lub nie), by przez uczynienie jej znaną i rozpoznawalną sprawić, że istnieje ona jako różnica społeczna (...)*¹⁶. Mianowanie na pierwszy stopień oficerski jest najważniejszym momentem w karierze żołnierza: *uzyskanie stopnia oficerskiego oraz przydziału służbowego do jednostki wojskowej otwiera nowy etap w życiu oficera, etap funkcjonowania w roli dowódcy i wychowawcy podległych żołnierzy*¹⁷, a istotę doniosłych wydarzeń i uroczystości obchodzonych w wojsku od zawsze podkreślał ceremoniał wojskowy.

2. CEREMONIAŁ WOJSKOWY JAKO SPOSÓB NADAWANIA ŻOŁNIERZOM HABITUSU

Obowiązki wynikające z rodzaju pełnionej służby posiadają historyczny rodowód, dlatego dawne wzory zachowań kultywowane są do dziś¹⁸, a trwale ustalone i skodyfikowane są w niemal 300-stronicowym Ceremoniale Wojskowym Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej. Jest to *kodeks postępowania oraz zbiór zasad i form, określających zespolone i indywidualne zachowanie żołnierzy oraz osób cywilnych biorących udział w uroczystościach państwowych, wojskowych oraz o charakterze patriotycznym, patriotyczno-religijnym lub religijnym, organizowanych z udziałem wojskowej asysty honorowej*¹⁹. Według Michała Buchowskiego ceremoniał zalicza się do szerokiej kategorii obrzędu, a ten: *posiada swą sprawczą lub kreatywną moc, dzięki której ustanawia się odmienny od poprzedzającego jego wykonanie stan rzeczy (...) obrzęd jest niezbędnym elementem w dokonaniu zmiany określonego stanu rzeczy za pomocą środków symbolicznych*²⁰. Według Gilberta Lewisa obrzęd cechuje: arbitralność, konwencjonalność, publiczna formalność, systemy komunikowania, pragmatyczność, transformatywność i performatywność. Wszystkie te kryteria spełnia ceremoniał wojskowy, poprzez który dokonywany jest m.in. wojskowy awans²¹. Ceremoniał wojskowy stanowi również formę wychowania wojskowego, ponieważ podczas ceremoniałów bliższe stają się odczucia takie jak patriotyzm czy godność żołnierza. Wpływ ceremoniału wojskowego na wychowanie młodych żołnierzy opiera się na pewnych zasadach. W czasie trwania ceremoniału wojskowego silnie działa zasada wychowania przez zespół oraz zasada bezpośredniości, w której ceremonia odbywa się w autentycznych sytuacjach życiowych, a także zasada autorytetu, w ramach której oddziaływanie przez wojskową uroczystość wykorzystywano wzorce zarówno historyczne, jak i współcze-

¹⁵ P. Bourdieu, *Szkieł (...)*, s. 133-265.

¹⁶ P. Bourdieu, *Dystynkcja (...)*, s. 208, 215, 223.

¹⁷ J. Maciejewski, *Oficerowie Wojska Polskiego w okresie przemian społecznej struktury i wojska*, Wrocław 2002, s. 39.

¹⁸ K. Świdorski, *Uwarunkowania społeczne kariery oficerów Wojska Polskiego*, „Studium socjologiczne”, Wrocław 2015, s. 51.

¹⁹ Ceremoniał Wojskowy Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej, Warszawa 2014. https://www.wojsko-polskie.pl/dgw/u/pages/atts/2019/7/ceremonial_wojskowy_2015.pdf [dostęp: 18.09.2022].

²⁰ M. Buchowski, *Magia i rytuał*, Warszawa 1993, s. 105-117.

²¹ J. Maciejewski, *op. cit.*, s. 39.

sne. W trakcie ceremoniałów wojskowych uwidacznia się habitus cielesny, jako istotny element rytuału. Rzecznik delegowany przez grupę staje się depozytariuszem władzy, a reprezentowanie grupy przejawia się w stylu życia, co uwzględnia behawioralna teoria habitusu²².

Habitus jest trwałym sposobem bycia i postępowania²³, który wyraża się poprzez trwałe stosunek do własnego ciała – sposób trzymania się, poruszania, przedstawiania swego ciała innym. Habitus jest fundamentalnym wymiarem poczucia orientacji społecznej, praktycznym sposobem odczuwania i wyrażania poczucia własnej wartości społecznej. Habitus wraz z kapitałem kulturowym i zajmowaną w danym polu kulturowym pozycją determinują zachowania jednostki, również w obszarze pracy, ponieważ istnieje bardzo ścisły związek pomiędzy obyczajami lub opiniami dotyczącymi kultury a kapitałem szkolnym, którego wskaźnikiem są uzyskane dyplomy oraz pochodzeniem społecznym wyznaczonym przez zawód ojca²⁴. W toku socjalizacji, jednostki pochodzące z podobnych środowisk i zajmujących podobne pozycje społeczne, wykształcają podobne habitusy tworząc pokrewieństwo stylu klasowego, który przejawia się zarówno w sferze pracy, jak i czasu wolnego²⁵. Dobrym przykładem jest ceremonia wręczenia wyróżnień, podczas której *Dowódca uroczystości podaje komendę do wystąpienia prymusa, który po wystąpieniu z szyku maszeruje do środka podestu i wchodzi na niego. Przedstawiciel Prezydenta RP lub promujący bierze oburącz ze stolika/lub od osoby asystującej/honorową broń białą, trzymając pochwę w prawej, a rękojeść w lewej ręce, wręcza ją wyróżnionemu jednocześnie wypowiadając formułę: „W imieniu Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej wręczam Panu porucznikowi /Pani porucznik/ „Szablę Honorową Wojska Polskiego/Pałasz Honorowy Marynarki Wojennej/”. Otrzymujący przyjmuje honorową broń białą oburącz, chwytając rękojeść w prawą, a pochwę w lewą rękę. Następnie prawą ręką wysuwa ją z pochwy na długość kartusza, podnosi do wysokości ust i całuje głównie w miejscu umieszczenia wizerunku orła, po czym opuszcza do poprzedniej wysokości i zdecydowanym ruchem wsuwa do pochwy. Trzymając nadal oburącz szablę/pałasz/ odpowiada: „Ku chwale Ojczyzny”*²⁶. Ceremoniał wojskowy kształtuje poczucie dumy i satysfakcji z przynależności do Wojska Polskiego oraz spaja nie tylko środowisko żołnierskie, ale jest również istotnym elementem kultury narodowej, który integruje wojsko ze społeczeństwem oraz wspomaga patriotyczne wychowanie wszystkich obywateli²⁷.

Rytuał świętowania jako element gry społecznej uwzględnia poczucie gustu w wielorakich wymiarach: partycypacji w kulturze, sposobach spędzania wolnego czasu, upodobaniach kulinarnych, sportowych, wystroju wnętrza, ubiorze²⁸. Dy-

---

²² P. Bourdieu, *Dystynkcja (...)*, s. 101, 215, 223.

²³ P. Bourdieu, *Sociology in Question*, London 1993, s. 15.

²⁴ P. Bourdieu, *Dystynkcja (...)*, s. 21, 132, 215, 223.

²⁵ Z. Marta, *Zmiany w polskiej edukacji i ich społeczne konsekwencje*, [w:] M. Marody (red.), *Wymiary życia społecznego. Polska na przełomie XX i XXI wieku*, Warszawa 2007, s. 95.

²⁶ Ceremoniał Wojskowy Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej, Warszawa 2014, s. 112. https://www.wojsko-polskie.pl/dgw/u/pages/atts/2019/7/ceremonial_wojskowy_2015.pdf, [dostęp: 18.09.2022].

²⁷ M. Nowakowska, K. Świdorski, *Kulturowy wymiar ceremoniału wojskowego*, „Zeszyty Etnologii Wrocławskiej”, 1(27), 2018, s. 187.

²⁸ P. Bourdieu, *Dystynkcja (...)*, s. 215, 223.

stalne korpusy (oficerów i szeregowych) to dwa różne, żyjące własnym życiem światy, które dzieli społeczna i kulturowa przepaść²⁹. Rodziny oficerskie i nieoficerskie znacznie różnią się od siebie pod względem aspiracji, a czynnikami, które to warunkują są: pozycja społeczna, pochodzenie, wykształcenie, warunki materialne, poziom kultury, sposób spędzania czasu wolnego³⁰. Istniejący dystans między światem przełożonych i podwładnych nie tylko jest formalnie zdefiniowany³¹, ale kultywowany jako tradycja³². Znajduje to odzwierciedlenie również w przestrzeni pozasłużbowej, gdzie kontakty między tymi dwoma społecznościami należą raczej do rzadkości. Konsumpcja dystyngowana jest najlepiej wyposażona w kapitał ekonomiczny i kulturowy, natomiast konsumpcja pospolita jest upośledzona pod tym względem. Wybrani muszą chronić swój „czysty gust” przed „gustem barbarzyńskim”, który jest charakterystyczny dla podrzędnej, bezwładnej i nieokiełznanej szarej masy³³. Najbardziej widoczny tego obraz ukazywały kasyna oficerskie, gdzie bale karnawałowe dla tych dystalnych grup wojskowych odbywały się osobno, a z podoficerów jedynie podoficer chorąży miał prawo korzystać z kasyna oficerskiego oraz mieszkać w budynku oficerskim³⁴. Protokół przedmiotów umożliwia hierarchii przedmiotów odpowiadać hierarchii osób, ponieważ społeczne stosunki obiektywizowane są w przedmiotach luksusowych i ubogich, w ich „pięknie” lub „brzydocie”, w ich „dystynkcji” lub „wulgarności”³⁵. Bogato wyposażone salony dla wojskowej elity są przeciwieństwem wieloosobowych namiotów lub kontenerów z łózkami polowymi, które przeznaczone są dla szeregowych. Socjologiczna teoria P. Bourdieu ma znaczenie dla uchwycenia specyfiki środowiska wojskowego. Za jej pośrednictwem możliwe jest rozpoznanie mechanizmów przemocy symbolicznej oraz dostrzeżenie niewidzialnych struktur, które organizują codzienne doświadczenia, a nierzadko przynoszą realne cierpienie³⁶.

PODSUMOWANIE

Wojsko w swoich mechanizmach władzy poszukuje sposobów na uprawnienie sprzeciwów, a nawet przekształca je w wolę samych jednostek³⁷. Z jednej strony mechanizmy te mają za zadanie utrzymywać wojskowe morale (wiarę w instytucję) i zachowywać stabilność armii³⁸. Z drugiej strony działanie tych trzech rodzajów sił może przyczynić się do wytworzenia stanu trwałego napięcia, stać się źródłem sytuacji trudnych, nie tylko dla żołnierzy, ale również ich rodzin. Takie spojrzenie zwraca uwagę na trudności i zagrożenia wynikające z podejmowania aktywności zawodowej, które mogą być źródłem deficytów i cierpie-

²⁹ E. Goffman, *Instytucje (...)*, s. 152.

³⁰ K. Wszeborowski, *Funkcja wychowawcza rodziny w środowisku marynarzy floty handlowej PLO*, Gdańsk 1979, s. 158.

³¹ E. Goffman, *Instytucje totalne*, Gdańsk 2011, s. 152.

³² F. Kusiak, *Życie codzienne oficerów II Rzeczypospolitej*, Warszawa 1992, s. 30.

³³ P. Bourdieu, *Dystynkcja (...)*, s. 222, 577.

³⁴ P. Borek, *Oddziaływanie garnizonów wojskowych południowego Podlasia na społeczeństwo lokalne w okresie międzywojennym*, „Radzyński Rocznik Humanistyczny”, 9, 2011, s. 55-56.

³⁵ P. Bourdieu, *Dystynkcja (...)*, s. 222, 577.

³⁶ *Ibidem*, s. 215, 223.

³⁷ M. Foucault, *Bezpieczeństwo, terytorium, populacja*, Warszawa 2010, s. 94.

³⁸ B. Szacka, *Wprowadzenie do socjologii*, Warszawa 2003, s. 216.

nia nie tylko pracowników, ale również ich rodzin. Biorąc pod uwagę dobro żołnierzy, należy poszukiwać kompromisów³⁹, jak twierdzi Bogusław Śliwerski: (...) *Wszystko musi mieć w tym świecie odniesienie do pedagogicznego ideału optymalizowania rozwoju jednostek ludzkich lub doskonalenia społeczeństwa*⁴⁰. Choć wojsko jest organizacją hermetyczną⁴¹, to nie wyalienowaną społecznie (zjawiska występujące w wojsku, istnieją także w społeczeństwie), lecz wspólną sprawą obywateli, która powinna być otwarcie omawiana, dyskutowana i oceniana⁴².

BIBLIOGRAFIA

Pozycje zwarte

1. Bourdieu P., *Dystynkcja. Społeczna krytyka władzy sądenia*, Warszawa 2022.
2. Bourdieu P., *Sociology in Question*, London 1993.
3. Bourdieu P., *Szkic teorii praktyki poprzedzony trzema studiami na temat etnologii Kabylów*, Kęty 2007.
4. Bourdieu P., *Zmysł praktyczny*, Kraków 2008.
5. Buchowski M., *Magia i rytuał*, Warszawa 1993.
6. Chutoriański M., *Pojęcie i konteksty wychowania w pracach Michela Foucaulta*, Wrocław 2013.
7. Foucault M., *Bezpieczeństwo, terytorium, populacja*, Warszawa 2020.
8. Gocuł M., *Siły zbrojne w procesie przeobrażeń systemowych*, Wrocław 2012.
9. Goffman E., *Instytucje totalne*, Gdańsk 2011.
10. Kusiak F., *Życie codzienne oficerów II Rzeczypospolitej*, Warszawa 1992.
11. Maciejewski J., *Oficerowie Wojska Polskiego w okresie przemian społecznej struktury i wojska*, Wrocław 2002.
12. Marta Z., *Zmiany w polskiej edukacji i ich społeczne konsekwencje*, [w:] Marody M. (red.), *Wymiary życia społecznego. Polska na przełomie XX i XXI wieku*, Warszawa 2007.
13. Ortega y Gasset J., *Dehumanizacja sztuki i inne eseje*, Warszawa 1996.
14. Szacka B., *Wprowadzenie do socjologii*, Warszawa 2008.
15. Śliwerski B., *Wychowanie. Pojęcie – znaczenie – dylematy*, [w:] Dudzikowa M., Czerepaniak-Walczak M. (red.), *Wychowanie, Pojęcia procesy konteksty. Istota i sens wychowania – wokół kontekstów i znaczeń*, Gdańsk 2007.
16. Świdorski K., *Uwarunkowania społeczne kariery oficerów Wojska Polskiego, „Studium socjologiczne”*, Wrocław 2015.
17. Wszeborowski K., *Funkcja wychowawcza rodziny w środowisku marynarzy floty handlowej PLO*, Gdańsk 1979.

---

³⁹ M. Chutoriański, *Pojęcie i konteksty wychowania w pracach Michela Foucaulta*, Wrocław 2013, s. 132.

⁴⁰ B. Śliwerski, *Wychowanie. Pojęcie – znaczenie – dylematy*, [w:] M. Dudzikowa, M. Czerepaniak-Walczak (red.), *Wychowanie, Pojęcia procesy konteksty. Istota i sens wychowania – wokół kontekstów i znaczeń*, Gdańsk 2007, s. 26.

⁴¹ M. Niemiec, *Patologie w siłach zbrojnych – stan i perspektywy badań w świetle literatury przedmiotu*, Łódź 2015, s. 73.

⁴² M. Gocuł, *Siły zbrojne w procesie przeobrażeń systemowych*, Wrocław 2012, s. 250.

Artykuły z czasopism

18. Borek P., *Oddziaływanie garnizonów wojskowych południowego Podlasia na społeczeństwo lokalne w okresie międzywojennym*, „Radzyński Rocznik Humanistyczny”, 9, 2011.
19. Lenartowicz M., *Klasowe uwarunkowania sportu z perspektywy teoretycznej*, „Kultura i Społeczeństwo”, 56(3), 2012.
20. Niemiec M., *Patologie w siłach zbrojnych – stan i perspektywy badań w świetle literatury przedmiotu*, „Pedagogika Rodziny” 5(3), 2015.
21. Nowakowska M., Świdorski K., *Kulturowy wymiar ceremoniału wojskowego*, „Zeszyty Etnologii Wrocławskiej”, 1(27), 2018.

Źródła internetowe

22. Ceremoniał Wojskowy Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej, Warszawa 2014. https://www.wojsko-polskie.pl/dgw/u/pages/atts/2019/7/ceremonial_wojskowy_2015.pdf.

Materiały prasowe

23. Szubarczyk P., *Honor polskiego oficera*, „Nasz Dziennik”, 2011, nr 262.

DISTINCTION AS A WAY OF DISTINGUISHING SOLDIERS

Summary: *Pierre Bourdieu's theory of social and cultural production reveals mechanisms and structures: social classes and symbolic fields, and habitus. According to this author's assumptions, the army is a symbolic field. Within this autonomous social space governed by specific rules, there is social symbolic competition for various forms of cultural capital: embodied capital (interests, skills, knowledge, body posture, gestures, language, appearance, appearance, hygiene, diet, sport), objectified (furnishings, interior design and clothing) and institutionalized (completed stages of education confirmed in the form of diplomas). It is cultural capital that is the marker of taste appropriate for a given social group, it is the basis of class division, and it provides officers with a social distinction – distinction.*

Keywords: *distinction, ritual, soldier*